

MEMO

Van: prof. dr. Robert Verheij, prof. dr. Koos van der Velden (respectievelijk voorzitter en vice-voorzitter van de klankbordgroep onderzoek oversterfte 2020-2021, ingesteld door ZonMw)

Betreft: vierde bijeenkomst klankbordgroep d.d. 1 juni.

Datum: 17 juni 2022

Hierbij vindt u een samenvatting van de vierde vergadering van de klankbordgroep die ZonMw heeft samengesteld rondom het onderzoek waar om gevraagd werd in de motie Omtzigt d.d. 1 december 2021. Daarin vraagt kamerlid Pieter Omtzigt om onderzoek naar oversterfte door COVID-19 in de periode 202-2021.

De vergadering vond plaats op 1 juni jl. Deze samenvatting is een beknopte impressie van de voorzitter en de vicevoorzitter; volledige notulen zullen gepubliceerd worden na vaststelling door de klankbordgroep.

Vooraf

In zijn motie vraagt kamerlid Pieter Omtzigt om onafhankelijk academisch onderzoek naar de redenen en oorzaken van oversterfte in de periode 2020-21. Minister Kuipers heeft toegezegd de motie uit te voeren en dit onderzoek te laten verrichten door het CBS en het RIVM. Daarnaast zegde de minister toe onafhankelijk onderzoek door academici te willen stimuleren, in samenwerking met ZonMw.

Er zijn drie trajecten waarin de betreffende motie wordt uitgewerkt:

- In de trajecten 1 en 2 beantwoorden het CBS en het RIVM de onderzoeksvraag naar de redenen en oorzaken van oversterfte op basis van beschikbare data.
- In traject 3 zal ZonMw middels een subsidieprogramma onafhankelijke academische wetenschappers in de gelegenheid stellen onderzoek te doen; ZonMw zal hiertoe een beoordelings- en begeleidingscommissie instellen. Hiervoor worden gegevens beschikbaar gemaakt door het CBS en RIVM.

De adviesrol van de klankbordgroep spitst zich toe op traject 1 en 2. De aanbevelingen van de klankbordgroep zullen ook worden gebruikt als input voor traject 3. Eerdere bijeenkomsten van de klankbordgroep vonden plaats op 10 februari, 16 maart en 20 april. Een verslag van deze bijeenkomsten is te vinden op www.zonmw.nl/oversterfte.

De uitgebreidere notulen zullen via de website van ZonMw openbaar gemaakt worden zodra deze door de klankbordgroep zijn vastgesteld.

In de vierde bijeenkomst is gesproken over de voortgang van de rapportages van RIVM en CBS in traject 2.

Presentatie CBS en RIVM

De onderzoekers van het RIVM en het CBS geven een presentatie waarin zij een toelichting geven op de concept-eindrapportage van hun onderzoek naar oversterfte. Er is dankbaar gebruik gemaakt van de feedback die de onderzoekers bij de vorige vergadering hebben mogen ontvangen van de klankbordgroep.

Per deelvraag gaat het CBS en het RIVM in op de belangrijkste conclusies. De deelvragen belichten samen een deel van de oversterfte. Per deel wordt ook een samenvatting gegeven van de beperkingen op de methoden en de data. Door de diversiteit in gebruikte bronnen en methoden leveren ze samen een coherent beeld op basis van observationele analyses.

Het CBS vroeg de klankbordgroep suggesties te doen voor het verbeteren van de bruikbaarheid van doodsoorzakenstatistiek en voor vervolgonderzoek om oorzaken van oversterfte verder te verkennen. Daarnaast willen ze belangrijke aandacht geven aan de beperkte databeschikbaarheid en toegang tot data.

Discussie

De klankbordgroep vindt het rapport in het algemeen goed geschreven en geeft complimenten voor deze uitzonderlijke presentatie. De klankbordgroep vindt dat hun bedenkingen, geuit in eerdere vergadering, goed zijn meegenomen en geadresseerd.

De klankbordgroep raadt aan om nog verder aandacht te besteden aan de compleetheid en consistentie van de tekst. In de tekst wordt niet consistent gerefereerd naar de grafieken, zitten er inconsistenties in enkele tabellen, werken sommige hyperlinks niet en zit er in de resultatensectie wat overlap. Sommige conclusies lijken uit de lucht te komen vallen en behoeven verdere uitleg. Ook raden ze aan om consistent te blijven bij het gebruik van bepaalde termen, zoals bijvoorbeeld toelichting te geven op de term 'niet-Nederlands'. Ten slotte stelt de klankbordgroep voor om aan het begin van het rapport de cijfers van oversterfte en de doodsoorzakensterfte te benoemen voor een duidelijke inleiding. Aan het einde van het rapport ziet de klankbordgroep graag een sectie terug over wat er precies anders moet en welke lessen geleerd zijn, met name over datagebruik en over het optimaliseren van de datastructuur. Vragen over de relatie tussen uitgestelde zorg en oversterfte zijn nog niet zijn beantwoord. Verder onderzoek naar de effecten van uitgestelde zorg zal in traject 3 moeten plaatsvinden, gezien het beperkte aantal conclusies dat het CBS en het RIVM hierover in het eindrapport kunnen trekken. Het CBS en het RIVM geven aan dat de opmerking over de consistentie van getallen wordt meegenomen bij het duidelijker formuleren van de tekst en dat er wordt gekeken naar de balans in de conclusies.

De klankbordgroep geeft aan dat de conclusies over de vaccineffectiviteit wat genuanceerder opgeschreven moeten worden, met name over de bijwerkingen van vaccins. Ook raadt de klankbordgroep aan om van de beperkingen van het onderzoek een consistentere geheel te maken om onduidelijkheid te voorkomen. Het RIVM geeft aan naar de nuance van de conclusies rondom vaccineffectiviteit te gaan kijken.

De klankbordgroep vraagt verdere aandacht voor het communiceren van de resultaten. De klankbordgroep raadt aan om de samenvatting van de resultaten in leekentaal te schrijven die toegankelijk zijn voor Kamerleden, het algemene publiek en ook voor personen die wantrouwend zijn tegenover vaccinaties. Ook raadt de klankbordgroep aan om in het begin van het rapport een duidelijke beschrijving van de hoofdpunten toe te voegen om miscommunicatie te voorkomen. Het CBS en het RIVM geven aan dat er met communicatie-experts gewerkt wordt aan de leesbaarheid van het rapport en de communicatie van de resultaten naar het bredere publiek.

Uit de vorige klankbordgroepbijeenkomst kwam naar voren dat er nogal wat schort aan het datalandschap en dat het niet per se een gebrek aan data is, maar een gebrek aan toegang tot data. Er blijven hier veel onduidelijkheden over, met name over de kwaliteit van gegevens en gebrek aan *linking*-mogelijkheden. De klankbordgroep heeft ervoor gekozen om dit als ervaringsdeskundigen separaat te adresseren. Er zal een verklaring komen vanuit de klankbordgroep om, via het ZonMw bestuur en VWS, de Tweede Kamer te informeren over de problematiek rondom het delen van data. In deze verklaring moet duidelijker en transparant uitgelegd worden waar de problemen precies zitten.

De voorzitter geeft aan dat hij de bijeenkomst, en ook de voorgaande bijeenkomsten, als zeer plezierig heeft ervaren. De klankbordgroepleden waren het niet altijd met elkaar eens. Er zijn immers veel disciplines en meningen vertegenwoordigd. Toch heeft dit geleid tot interessante en leerzame discussies die het onderzoek en onderzoeksrapport enorm ten goede zijn gekomen.